

VOORJAAR
2023

Studium Generale

Zet aan tot denken.

Universiteit
Utrecht

Welkom bij Studium Generale

In lezingen, talkshows, video's, podcasts en artikelen koppelt Studium Generale wetenschap aan actuele maatschappelijke ontwikkelingen. We gaan voorbij de grenzen van disciplines en de waan van de dag, stellen prikkelende vragen en zetten aan tot denken. Toegang is gratis en iedereen is welkom.

Kom je ook?

We hopen je in de zaal te ontmoeten dit voorjaar. Soms heb je daar een (gratis) ticket voor nodig. Check onze website voor de laatste informatie en reserveerlinks. Vanuit huis meekijken en -praten kan altijd, via de livestream. Door je aan te melden voor de nieuwsbrief of ons te volgen op social media, loop je eventuele wijzigingen nooit mis.

Postadres
Lange Nieuwstraat 106
3512 PN Utrecht

Contact
www.sg.uu.nl
info@sg.uu.nl

Programmalocaties
Zie sg.uu.nl/contact/locaties

- sg.uu.nl/subscribe
- [instagram.com/studiumgeneraleuu](https://www.instagram.com/studiumgeneraleuu)
- twitter.com/SG_UU
- [facebook.com/studiumgenerale.uu](https://www.facebook.com/studiumgenerale.uu)
- [youtube.com/studiumgeneraleuu](https://www.youtube.com/studiumgeneraleuu)
- [linkedin.com/company/studium-generale-universiteit-utrecht](https://www.linkedin.com/company/studium-generale-universiteit-utrecht)

Foto/omslag: Ward Mevis

Voorwoord

Crises

Het zal niemand van jullie zijn ontgaan dat de crises zich tegenwoordig aaneenrijgen. Van klimaatcrisis en asielcrisis tot Oekraïne-crisis en inflatiecrisis. Is het woord zelf aan inflatie onderhevig of moeten we ons echt zorgen maken? Als het aan onze programmamakers ligt het laatste.

Bijvoorbeeld over de zorgcrisis. Vorig seizoen spraken we in *Zorgen over de zorg* al met wetenschappers over oplossingen, maar veel bleef onbesproken. Daarom dit voorjaar een vervolg, over onder andere de problemen in de jeugdzorg. Lees ook het interview met jeugdpsychiater Floortje Scheepers in deze brochure. Een andere crisis die dreigt betreft onze watervoorziening. In het *Science Café* onderzoeken we met wetenschappers wat we tegen watervervuiling en droogte kunnen doen. We vroegen hydroloog Niko Wanders alvast naar zijn oplossingen voor de dreigende waterschaarste. Verder dit seizoen: zes lezingen over de huidige voedselcrisis. Hoe maken we ons voedselsysteem eerlijk en duurzaam?

Voor je ligt ons nieuwe programma, samengesteld door bekende en nieuwe programmamakers. Met natuurlijk ook genoeg thema's zonder crisissfeer, zoals het mysterie van het menselijke bewustzijn, de liefde, en het belang van intuïtie. Praat je met ons mee?

Jessie Waalwijk
Programmamanager

Programmateam

Jessie
Waalwijk

Els
Aarts

Hilke
Grootelaar

Nienke
de Haan

Erwin
Maas

Laura
Mol

Tessa
de Vries

Foto: Sander Weeteling / unsplash.com

“Voor mij zijn technologische oplossingen een *last resort*”

Door programmamaker
Laura Mol

Al eeuwenlang proberen we het land met dijken, molens en deltawerken te beschermen tegen het water. Maar er loert ook een ander gevaar. Het grondwaterpeil is te laag en natuurwater is vervuild. Hoe voorkomen we een watercrisis?

Het lijkt misschien een beetje gek om na een natte herfst stil te staan bij de waterproblemen die we in Nederland hebben. Toch is het volgens experts twee voor twaalf. We hebben steeds

meer last van lange droge periodes waardoor er een tekort aan regenwater dreigt. Bovendien is het Nederlandse water sterk vervuild. Volgens hydroloog dr. Niko Wanders (UU) moeten we aan droogte werken als het nat is. We spreken hem in aanloop naar het Science Café over water op 24 mei én omdat hij recent een grote beurs ontving voor zijn onderzoek naar meerjarige droogte.

Niko, gefeliciteerd met het binnenhalen van je beurs. Waarom is dit project zo belangrijk?

“Sinds 2018 hebben we, met uitzondering van 2021, bijzonder droge zomers gehad. Dat is natuurlijk zorgwekkend. Wij willen uitzoeken wat de impact is van meerdere droge jaren achter elkaar, wat dat doet met de natuur en het grondwater. Daarnaast willen we in kaart brengen hoe ons eigen watergebruik daar invloed op heeft.”

Experts spreken van meerdere watercrises. Er is droogte, maar we hebben ook te maken met sterk vervuild water, door het gebruik van pesticiden bijvoorbeeld. Is er een verband tussen droogte en waterkwaliteit?

“Tot op zekere hoogte wel. Als het in een bepaald gebied te droog is, wordt de concentratie slechte stoffen hoger en dus nog schadelijker voor de natuur. Er is tegenwoordig ook veel discussie over het grondwaterpeil. Dat hebben we historisch gezien altijd laag gehouden, omdat we droge grond beschikbaar willen houden voor de landbouw. Maar het zorgt er ook voor dat regenwater in natuurgebieden snel wegstroomt, omdat het grondwater in het gebied eromheen laag is. Water stroomt nu eenmaal van hoog naar laag. En dus worden natuurgebieden droger.”

Droogte wordt ook wel een onzichtbaar probleem genoemd. Waarom?

“Dat komt omdat het merendeel van ons water in de grond zit. En dát is het water dat we in ons dagelijks leven gebruiken. Om te drinken, om akkers mee te besproeien, of om van alles mee te produceren. Het zichtbare water in rivieren en sloten gebruiken we bijna niet. Wanneer de waterreserves opraken, het grondwater zakt of wanneer water verontreinigd is, dan zien we dat niet. Droogte komt heel langzaam, als je het eenmaal doorhebt, dan is het al veel te laat.”

Voelen beleidsmakers en politici dat er iets moet gebeuren?

“Het besef begint te komen. Het kost veel tijd om maatregelen te implementeren, maar het moet wel sneller. Ik moet wel zeggen dat er in 2022 minder problemen waren dan in 2018, terwijl het neerslagtekort even groot was. Dus de maatregelen die toen genomen zijn, hebben enig effect. Maar de veranderingen moeten structureel zijn. Het grondwaterpeil moet omhoog. Dat betekent vernatting van veen- en weidegebied. Vroeger dachten we dat alles maakbaar was, nu moeten we meebewegen met de natuur. Dat betekent soms natuurgebied of landbouwgrond opgeven en sloten dempen. We moeten minder gericht zijn op het afvoeren van water, en er alles aan doen om het vast te houden.”

Zijn er technologische oplossingen die een uitweg kunnen bieden, bijvoorbeeld het ontzilten van zeewater dat we als drinkwater kunnen gebruiken?

“Voor mij zijn technologische oplossingen een *last resort*. Dat doe je alleen als je alle andere oplossingen al hebt geprobeerd. Het ontzilten van zeewater is bovendien helemaal niet duurzaam. Het kost heel veel energie, stoot CO₂ uit, en is hartstikke duur.”

Wat kunnen wij zelf betekenen in de watercrisis?

“We moeten met z’n allen minder water gaan gebruiken. Alleen dan kunnen we voorkomen dat er drastische maatregelen moeten worden genomen. Maar dat gaat niet vanzelf. Ik zou ervoor willen pleiten om een prijskaartje te hangen aan overmatig watergebruik. Begrijp me niet verkeerd, schoon drinkwater is noodzakelijk voor ieder huishouden en het is ook belangrijk dat het betaalbaar blijft. Volgens de WHO is er per huishouden 50 tot 100 liter water nodig. Nou, laten we in Nederland een maximum van 120 liter aanhouden. We zouden ervoor kunnen kiezen dat je voor iedere liter meer een hoger tarief betaalt. Er zou ook wetgeving kunnen komen die ons verplicht om regenwater van het dak op te vangen. Zo’n wet hebben ze in België. Schoon water is schaars en daar mogen we met z’n allen best weleens wat vaker bij stilstaan.”

Dr. Niko Wanders is hydroloog aan de Universiteit Utrecht.

Meer weten? Op 24 mei staat het *Science Café Utrecht* volledig in het teken van de watercrisis. Hoe kunnen we het tij keren? We spreken met o.a. geowetenschapper dr. Michelle van Vliet (UU) en jurist prof. Marleen van Rijswijk (UU). Lees meer op pagina 6 en 7.

31
JAN

De (on)zin van werken

‘Hoe gaat het?’ ‘Goed, maar wel druk’. Voor *quiet-quitters* is de ratrace op werk een reden om niet meer dan het strikt noodzakelijke te doen. Is ons arbeidsethos aan het veranderen? Is werk een vorm van zingeving? En wat als je ongewild geen baan hebt? Met filosoof dr. Thijs Lijster (RUG), historicus prof. James Kennedy (UU) en ontslagpsycholoog dr. Janske van Eersel (UU).

27
MRT

Autisme

Termen als autismespectrum en Asperger zijn inmiddels gemeengoed, maar dat is niet altijd zo geweest. Hoe heeft ons idee van wat autisme is zich door de tijd heen ontwikkeld? En waardoor kan het voor de één een kracht zijn en voor de ander als beperking voelen? Met schrijver en ervaringsdeskundige Niels Springveld, neuropsycholoog prof. Hilde Geurts (UvA) en neurowetenschapper dr. Dienne Bos (UU). I.s.m. Brainwave.

24
MEI

De watercrisis

Nederland stevent af op een watercrisis. Door mest, pesticiden en giflozingen is het water sterk vervuild en de grondwaterstanden blijven dalen. Het gevolg: de natuur kan niet herstellen én er dreigt een tekort aan drinkwater. Wat moet er gebeuren? Wie voert de strijd om het water? Met o.a. geowetenschapper dr. Michelle van Vliet (UU) en jurist prof. Marleen van Rijswijk (UU).

🕒 20.00-21.30 UUR

📍 TIVOLIVREDENBURG / Rabo Open Stage

Science Café Utrecht

De talkshow met échte experts

Geeft werk zin aan het leven? Wat weten we over autisme? En waarom stevent Nederland af op een watercrisis? In het Science Café zoeken we samen met wetenschappers naar antwoorden.

🔗 In samenwerking met TivoliVredenburg & Mensen Zeggen Dingen

📷 Foto: Ward Mevis

06 FEB

De toekomst van geld

Een wereld zonder geld is moeilijk voor te stellen. Maar wat is het eigenlijk? En wie maakt de regels van ons geldsysteem? Economisch antropoloog dr. **Coco Kanters** (UU) onderzoekt hoe het anders kan. In een wereld waar miljarden wegsijpelen naar financiële centra en belastingparadijzen, kiezen sommigen ervoor om een eigen munteenheid te beginnen. Wat levert dit op? En wat zegt het over de aard van geld?

03 APR

Wanneer is rijk, rijk genoeg?

Jeff Bezos, Elon Musk en Bill Gates. De superrijken zagen hun vermogen tijdens de pandemie alleen maar toenemen. Er zijn zelfs meer miljardairs dan ooit. Tegelijkertijd neemt de ongelijkheid toe. Hoeveel ongelijkheid is eigenlijk verantwoord? Bestaat er zoiets als een recht op extreme rijkdom? Of is het tijd voor een limiet op bezit en vermogen? Met filosoof en econoom prof. **Ingrid Robeyns** (UU).

 20.00-21.30 UUR

 TIVOLIVREDENBURG / Pandora

De Futuristen

Denk mee over morgen

De Futuristen is een theatrale talkshow, waarin theatermakers en wetenschappers de toekomst onderzoeken. Een unieke combinatie van interview en theater, waarin muzikanten en schrijvers de visie van een spraakmakende gast in één dag vertalen naar een voorstelling. Verser kan niet!

 Reserveer een gratis ticket via sg.uu.nl

 In samenwerking met Nieuw Utrechts Toneel & Descartes Centre (UU)

 Foto: Bart Grietens

Foto: Marek Piwnicki / unsplash.com

“Bruno Latour was geen studeerkamerfilosoof”

Door programmamaker
Els Aarts

Op 9 oktober 2022 overleed de Franse filosoof en socioloog Bruno Latour. Een kritisch denker die er een geheel eigen blik op de wetenschap op nahield. Wat kunnen we van hem leren?

Het gedachtegoed van Bruno Latour is even populair als controversieel. Voor de één is hij een wetenschappelijke heilige, voor de ander een vandaal die de autoriteit van de wetenschap in twijfel trok.

Filosoof dr. Arjen Kleinherenbrink (RU) werd als promovendus gegrepen door Latours ideeën en schreef een boek over zijn oeuvre, *De constructie van de wereld* (2022). Ik voelde hem aan de tand over zijn fascinatie voor deze invloedrijke wetenschapsfilosoof en vroeg hem of de kritiek op Latour terecht is.

Wat spreekt je zo aan in de filosofie van Latour?

“Latour wilde de wetenschap onderzoeken. Maar in tegenstelling tot veel filosofische tijdsgenoten ging hij niet achter zijn bureautje zitten, maar ging hij erop uit met zijn notitieblok en deed onderzoek in het laboratorium om te zien hoe feiten tot stand komen. Minutieus beschreef hij hoe wetenschappers werken. Zo kwam hij erachter dat ze helemaal niet bezig zijn met de ‘Grote vragen’, maar met heel kleine stapjes. Hij

beschreef dat heel verhalend en beeldend, zonder zijn eigen onhandigheid te verhullen.”

Zijn naam lijkt als een rode lap op een stier te werken bij bepaalde wetenschappers, die hem verwijten het gezag van de wetenschap te ondermijnen. Hoe komt dat?

“Latour zegt dat wetenschappers geen feiten ontdekken, maar die mede zelf produceren. Dat gaat lijnrecht in tegen de overtuiging van veel wetenschappers dat ze volledig objectief en feitelijk onderzoek doen. Kennis zelf produceren, dat klinkt alsof je de boel loopt te verzinnen. Neem de ontdekking van micro-organismen door Louis Pasteur. Om die te bestuderen heb je een microscoop nodig, petrischaaltjes, en een voedingsbodem. Zo komen ze in een andere context terecht, ze krijgen een nieuwe betekenis. Ze worden bijvoorbeeld verwerkt in vaccins. Volgens Latour ontwikkelen microben zich op deze manier tot iets nieuws, en daarom zou hij zeggen dat Pasteur deze bacillen produceert in plaats van ontdekt.”

“Latour leert ons dat een laboratorium nooit volledig neutraal is.”

“Mensen denken dat Latour bedoelt dat microben alleen bestaan omdat Pasteur dat zegt. Of zoals een collega-filosoof van me laatst zei: “Als het aan Latour lag, zou de covid-pandemie verdwijnen zodra wetenschappers stoppen het coronavirus te bestuderen.” Dat is onzin. Natuurlijk roepen wetenschappers wat zij bestuderen niet zelf in het leven, zoals J.K. Rowling Harry Potter verzint. Dat zou toch helemaal van de pot gerukt zijn? Daar zou Latour ook nooit zo bekend mee zijn geworden.”

“Latour leert ons dat een laboratorium nooit volledig neutraal is. Er wordt niet alleen naar de wereld gekeken, er wordt in de wereld ingegrepen. Er worden stofjes, technologieën en ideeën bedacht: een echt productieproces. Dat heeft niets te maken met de onterechte aanklacht dat Latour zou zeggen dat wetenschappers een soort fictieschrijvers zijn.”

Kun je je dan helemaal niet vinden in de kritiek?

“Ik begrijp dat mensen vinden dat Latour soms erg ver gaat. Volgens mij zijn niet alle objecten waar we als mens mee in contact komen, ook mede door ons geproduceerd. Zoals de zon, zuurstof, of krokodillen. Maar huizen of vaccins wel. Ik denk dat Latour ons niet genoeg helpt om het onderscheid te maken.”

Stel dat Latour nog zou leven en je kon hem ontmoeten. Wat zou je hem dan vragen?

“Latour hield niet van grote termen zoals kapitalisme of fascisme, hij vond dat je die op moest breken in alsmat kleinere stukjes voordat je zo’n beweging écht kan begrijpen. Ik zou hem vragen wanneer je moet stoppen met analyseren en mag ingrijpen. Latour heeft in zijn laatste boeken veel geschreven over klimaatverandering. Hij schreef dat de rijken der aarde nergens om lijken te geven en alleen maar meer macht en kapitaal verzamelen, terwijl de wereld naar de knoppen gaat. Ondertussen verdampt de tijd om tot actie over te gaan. Ik zou vragen: ‘Op welk punt mag je ingrijpen? Wanneer mag je spreekwoordelijk naar de wapens grijpen?’ Latour heeft over alles wat geschreven, behalve hierover. Misschien zou hij wel zeggen: als je dat punt bereikt hebt, dan heb je geen theorie meer, alleen nog maar strijd. Maar ik ben heel benieuwd wat Latour hier zelf over zou zeggen!”

Dr. Arjen Kleinherenbrink
is filosoof aan de Radboud
Universiteit Nijmegen.

Op 8 februari trappen we de reeks *Geloof je het zelf?* af met ‘Het Bruno Latourcollege’ door Arjen Kleinherenbrink. Hoe zeker is de wetenschap? Lees meer op pagina 12 en 13.

Hoe zeker is de wetenschap? Het Bruno Latourcollege

**08
FEB**

Filosoof dr. Arjen Kleinherenbrink (RU)

De logica van magie

**15
FEB**

Wetenschapshistoricus dr. Daan Wegener (UU)

Hoe dom is kunstmatige intelligentie?

Informaticus prof. Jan Broersen (UU)

**22
FEB**

De wetenschap van intuïtie

Gezondheidspsycholoog prof. **Andrea Evers** (LEI) & cognitief psycholoog dr. **Margje van de Wiel** (UM)

**01
MRT**

Wat bezielt gelovigen?

Filosoof & theoloog dr. Rik Peels (VU)

**08
MRT**

Decolonising science with Indigenous Knowledge

With environmental philosopher Dr **Carolina Sanchez** (UU), amongst others

**15
MRT**

20.00-21.30 UUR

ACADEMIEGEBOUW / Aula

Geloof je het zelf?

Over het nut van ontastbare kennis

De meeste beslissingen maken we in een fractie van een seconde. Waarom we een politicus op haar woord geloven, of besluiten om een blokje om te lopen, baseren we op een onderbuikgevoel. Ook onze overtuigingen over goed en kwaad of het geloof in een god zijn gestoeld op kennis die moeilijk te bewijzen is. Hoe anders werkt de westerse wetenschap? Die hecht juist veel waarde aan de rede, objectiviteit, en verklaarbare feiten. Als maatschappij vertrouwen we graag op wetenschappelijk bewijs. Maar is dat altijd het juiste kompas om op te varen? Wat kunnen we leren van niet-wetenschappelijke kennis?

Onderdeel van de cursus

Wetenschapsfilosofie

Code: 202200030

Ook te volgen voor niet-studenten

Vooraf eten in de Faculty Club?

Prijs: €25,50, studenten €19,50.

Meer info via sg.uu.nl

In samenwerking met Faculteit Sociale wetenschappen, Bètawetenschappen en Geesteswetenschappen

Foto: Julius Drost / unsplash.com

🕒 20.00-21.30 UUR

📍 TIVOLIVREDENBURG / Hertz of Cloud Nine

Moderne liefde

Wetenschappers over de liefde

Het vinden van de ware was lange tijd het liefdesideaal. Maar onze verlangens en behoeftes op romantisch gebied lijken te verschuiven. Van bewust single tot polyamoureuus: de monogame relatie is niet meer de enige vorm waarin we onze liefde uiten. Hoe zijn onze normen en waarden over het gezin, huwelijk en relaties aan het veranderen? Verwachten we te veel van één partner? Passen losse contacten beter bij onze *on demand*-maatschappij vol datingplatforms?

🎫 Reserveer een gratis ticket via sg.uu.nl

📷 Foto: Axelbueckert / photocase.com

Hebben singles de toekomst?

Als de voorspellingen kloppen is in 2050 de helft van alle huishoudens single. In grote steden kiezen steeds meer mensen er bewust voor om partnerloos te leven. Maar het is niet voor iedereen een keuze. Wat zegt de opmars van de single over onze waardering van intimiteit en sociaal contact? Met o.a. psycholoog dr. **Luzia Heu** (UU) en seksuoloog dr. **Marieke Dewitte** (UM).

13
FEB

Let op: afwijkende starttijd (20.15 uur)

De kunst van het samenzijn

Ongeveer 70% van de Nederlanders heeft weleens relatieproblemen. Dat leidt bij jonge mensen steeds vaker tot een liefdesbreuk, blijkt uit cijfers van het CBS. De belangrijkste reden: uitgekeken zijn op de ander. Zijn we te veeleisend naar onze partner? Wat is het geheim van een duurzame relatie? Met psycholoog prof. **Johan Karremans** (RU), relatietherapeut **Martijn Kemna** en psycholoog prof. **Catrin Finkenauer** (UU).

20
MRT

Is de mens wel gemaakt voor monogamie?

Eeuwige trouw, totdat de dood ons scheidt. Monogamie is diep ingebed in onze cultuur. Maar voor steeds meer mensen is het hebben van één romantische of seksuele partner niet meer vanzelfsprekend. Waarom hechten we tóch zo veel waarde aan de monogame relatie? Zijn we van nature monogaam of is het een keuze? Met sociaal wetenschapper dr. **Linda Duits** (UU), bioloog **Tom Roth** (UU/LEI) en psycholoog dr. **Tila Pronk** (TU).

17
APR

🕒 20.00-21.30 UUR

📍 ACADEMIEGEBOUW / Aula

De toekomst van ons eten

Waarom het voedselstelsel radicaal anders moet

Torenhoge inflatie door stijgende gas- en graanprijzen, lege schappen door verstoorde aanvoerroutes en mislukte oogsten door extreem weer. Klimaatverandering, de coronapandemie en de oorlog in Oekraïne laten zien hoe kwetsbaar ons voedselstelsel is. Als we niet ingrijpen, dreigt een wereldwijde voedselcrisis. Maar waar moeten we beginnen? Welke oplossingen zijn er voor een duurzaam en eerlijk voedselstelsel? En hoe krijgen we grip op de wirwar van tegenstrijdige belangen?

Onderdeel van de cursus
Duurzaamheid als Wereldbeeld
Code: GEO3-5004
Ook te volgen voor niet-studenten

✂ Vooraf eten in de Faculty Club?
Prijzen: €25,50, studenten €19,50.
Meer info via [sg.uu.nl](https://www.sg.uu.nl)

🔗 In samenwerking met Copernicus Institute of Sustainable Development & Future Food Utrecht (UU)

📷 Foto: Schierus / photocase.com

14
FEB

Our food system:
everything is connected

EN

Sustainability scientist Dr Brian Dermody (UU)

21
FEB

How can crops survive
extreme weather?

✂ EN

Biologist Prof. Rashmi Sasidharan (UU)

28
FEB

Hoe boeren de natuur
kunnen redden

✂

Milieukundige dr. Jerry van Dijk (UU)

07
MRT

De schaduwkanten van
vleesconsumptie

✂

Ecoloog dr. Pita Verweij (UU)

14
MRT

Moeten we innovatie in landbouw
overlaten aan de markt?

Innovatiewetenschapper dr. Koen Beumer (UU)

21
MRT

What do we need for a just
food transition?

EN

Ecological economist Dr Julia Tschersich (UU)

🕒 20.15-21.15 UUR

📍 TIVOLIVREDENBURG / KF Hein Foyer

De Duiders

Wetenschappers over het nieuws van de dag

Heb je behoefte aan scherpe duiding van de actualiteit? Elke maand geeft een wetenschapper tekst en uitleg bij een onderwerp dat het nieuws beheerst. Over de stand van het onderzoek en hoe de wetenschap zich verhoudt tot de politieke en maatschappelijke realiteit. Hoe volledig is de berichtgeving eigenlijk? Het onderwerp van het interview is net zo onvoorspelbaar als het nieuws.

👉 Reserveer een gratis ticket via sg.uu.nl

🔗 In samenwerking met TivoliVredenburg

📷 Foto: Sander Karsen

De Duiders #1

20 FEB

De Duiders #2

22 MRT

De Duiders #3

10 MEI

“Hoe snel zeggen mensen niet: ‘Je moet eens naar de psycholoog?’”

Door programmamaker
Erwin Maas

De jeugdzorg staat onder grote druk. Volgens jeugdpsychiater Floortje Scheepers is méér professionele zorg niet de oplossing. “We moeten zorgen dat jongeren en kinderen zich weer onderdeel voelen van een groter geheel.”

Stapels rapporten zijn er de afgelopen jaren verschenen over de problemen en misstanden in de jeugdzorg. Door hoge werkdruk gaan steeds meer professionals weg, de wachtlijsten groeien, en kinderen en gezinnen wachten steeds langer op hulp. Ook de kwaliteit staat onder druk. Wat is er aan de hand?

In aanloop naar het eerste gesprek in de serie *Zorgen over de zorg* praat ik met jeugdpsychiater prof. Floortje Scheepers (UMC Utrecht) over mentale problemen bij jongeren, het belang van sociale cohesie, en de gevaren van altijd maar meer professionele zorg willen bieden.

Een op de zeven Nederlandse kinderen heeft behoefte aan een vorm van jeugdhulp. De vraag neemt toe. Hoe verklaar je dat?

“Ik denk dat we de verklaring moeten zoeken in een aantal met elkaar samenhangende maatschappelijke ontwikkelingen. Een belangrijke oorzaak is de prestatie maatschappij waarin we leven. De verwachtingen die we aan

jongeren en kinderen opleggen zijn torenhoog. Iedere keuze moet perfect zijn, en als het even niet goed gaat, word je zelf geacht om het op te lossen. Ook moet je de invloed van sociale media niet onderschatten. Jongeren staan 24 uur per dag aan, iedereen ziet wat je doet, en iedere blunder is tot in het einde der tijden zichtbaar. Dat doet iets met je.”

“Het probleem is dat we het in onze geïndividualiseerde maatschappij zijn verleerd om op een gewone manier te praten over falen, angsten en onzekerheid. Het is bijna makkelijker om naar een professional te gaan dan er met elkaar over te praten. Hoe snel zeggen mensen niet: ‘Je moet eens een keer naar de psycholoog?’ Een veilige haven is in de ‘gewone’ samenleving kennelijk niet meer te vinden. Waar kun je naartoe als je je rot voelt, of onzeker bent? Als we dit niet met elkaar kunnen bespreken, zal het beroep op professionele hulp alleen maar groeien.”

“Het is bijna makkelijker om naar een professional te gaan dan er met elkaar over te praten.”

De problemen in de jeugdzorg spelen al langer. Volgens critici is een deel van de problemen te wijten aan de Jeugdwet 2015. Wat veranderde er met die wet?

“De wet probeerde twee werelden, de jeugdzorg en de jeugd-GGZ, samen te brengen. Dat was in principe een goed idee. Tot die tijd waren ze strikt gescheiden, alsof opvoedingsproblemen en mentale kwetsbaarheid niets met elkaar te maken hadden. Dat is natuurlijk onzin. Maar tegelijkertijd werd ook de vorm radicaal omgegooid. De jeugdzorg werd in de nieuwe wet decentraal, op gemeenteniveau georganiseerd. Ineens moesten gemeentes zelf, zonder enige ervaring, beoordelen welke zorg ze moesten inkopen. Geldstromen die eerst vanuit verschillende richtingen kwamen, moesten worden samengebracht. Een gigantische operatie. Bovendien werd er ook flink bezuinigd op middelen voor de jeugdzorg. Dat heeft, zeker

Foto: Joshua Hoehne / unsplash.com

in de eerste jaren, tot een enorme chaos geleid, en dat is de zorg niet ten goede gekomen.”

In de nieuwe hervormingsagenda wil de minister de jeugdzorg smaller definiëren, zodat minder jongeren in aanmerking komen voor hulp van de gemeente. Is dit een stap in de juiste richting?

“Ik denk het wel. Een van de dingen die zijn misgegaan, is dat er allerlei nieuwe aanbieders zijn opgestaan die zeiden dat ze de jeugd wel wat konden bieden. De gemeentes vonden het lastig om een onderscheid te maken tussen wat echt nodig is, en wat bijvoorbeeld op een andere manier kan worden opgelost, bijvoorbeeld op scholen. Bovendien was de gedachte, ook vanuit

de GGZ en de zware jeugdzorg: als we vroeg signaleren en lichte zorg geven aan individuele jongeren, dan voorkomen we dat het erger wordt. Maar de vraag is of dat wel zo is. Er is weinig bewijs voor.”

“Ook hier zie je hoe snel mentale of ontwikkelingsproblemen van jongeren in de sfeer van professionele hulp worden getrokken. De nieuwe hervormingsagenda stelt voor om de jeugdzorg meer te richten op de zwaardere gevallen die echt niet zonder zorg kunnen. Dat lijkt me een goed idee.”

Wat is volgens jou de belangrijkste oplossing voor de huidige problemen in de jeugdzorg?

“Ik denk dat we de oplossing niet alleen in de jeugdzorg zelf moeten zoeken. We moeten als samenleving aan de slag met het bouwen van een stevig fundament voor verbinding, op zoek naar meer sociale cohesie. Vroeger had je daar de kerk voor, dat was een vanzelfsprekende, symbolische ontmoetingsplek. Met ook verschrikkelijke dingen die daar gebeurd zijn, wil je daar niet naar terug. Maar je zou wel dat soort plekken willen creëren. Plekken die niet GGZ-gekleurd zijn waar jongeren makkelijk kunnen inlopen, bijvoorbeeld, waar ze samen kunnen zijn en ook hun onzekerheden kunnen bespreken. Door meer betekenisvol contact worden mentale problemen draaglijker voor jongeren, en zo kunnen we de specialistische zorg bewaren voor kinderen en jongeren in de meest kwetsbare positie.”

Jeugdpsychiater prof. Floortje Scheepers is hoogleraar Innovatie in de GGZ aan het UMC Utrecht.

Meer weten? Op 28 maart gaan we in TivoliVredenburg met o.a. Floortje Scheepers en jurist dr. Joost Huijter in gesprek over de problemen in de jeugdzorg. Lees meer op pagina 22 en 23.

28
MRT

Hoe redden we de jeugdzorg?

De Nederlandse jeugdzorg staat onder grote druk. Te weinig personeel, te veel bureaucratie en eindeloze wachtlijsten maken dat kinderen en jongeren in psychische nood of onveilige situaties niet de hulp krijgen die ze verdienen. Hoe maken we de jeugdzorg toekomstbestendig? Met o.a. jeugdpsychiater prof. **Floortje Scheepers** (UMC Utrecht) en jurist dr. **Joost Huijjer** (UU).

18
APR

Wie zorgt er voor de mantelzorg?

Nederland telt meer dan 5 miljoen mantelzorgers. Ze zorgen bijvoorbeeld voor een ouder met dementie, een partner met een spierziekte, of een kind met een beperking. Door bezuinigingen en personeelstekorten zal de druk de komende jaren alleen maar toenemen. Hoe zorgen we dat mantelzorgers voldoende ondersteuning krijgen? Met cultureel antropoloog dr. **Menal Ahmad** (VU), socioloog dr. **Femmianne Bredewold** (UvH) en jurist **Femke de Kievit** (UU).

08
MEI

Voorkomen is beter dan genezen

De afgelopen tijd is duidelijk geworden dat de zorg de patiëntenstroom niet meer aan kan. Wat kunnen we doen om te voorkomen dat mensen patiënt worden? Hoe beïnvloeden omgevingsfactoren en sociaaleconomische positie onze gezondheid? Met o.a. arts gezondheid & maatschappij dr. **Marielle Jambroes** en ervaringsdeskundige armoede en sociale uitsluiting **Eugenie Mac-nack** (beiden UMC Utrecht).

🕒 20.00-21.30 UUR

📍 TIVOLIVREDENBURG / Cloud Nine

Zorgen over de zorg

De toekomst van de gezondheidszorg

De toekomst voor de zorg ziet er donker uit. Toenemende vergrijzing, te dure medicijnen en overbodige behandelingen maken dat de zorguitgaven alleen maar zullen stijgen. Personeel is niet te krijgen of verlaat uit frustratie de zorg. Wat is er aan de hand? Hoe krijgen we de gezondheidszorg die we willen? En welke botsende belangen staan een snelle transitie in de weg?

👉 Reserveer een gratis ticket via sg.uu.nl

🕒 20.00-21.30 UUR

📍 ACADEMIEGEBOUW / Aula

Het raadsel van het bewustzijn

Over baby's, bomen en het brein

Het is een van de grootste mysteries van de wetenschap: het menselijke bewustzijn. Waarom zijn we ons bewust van de wereld om ons heen, van onszelf en onze gedachten? En hoe komt het tot stand? In deze serie onderzoeken we met wetenschappers het ontstaan, de ontwikkeling en de werking van bewustzijn. Welke rol speelt ons brein in het vormen van een coherent plaatje van de wereld? Heeft een baby een bewustzijn? En bestaan er ook vormen van bewustzijn bij bomen en planten?

Wat is bewustzijn?

Dat we de wereld om ons heen als geheel ervaren, voelt vanzelfsprekend. Maar zonder tussenkomst van onze hersenen is het onmogelijk. Volgens neurowetenschapper prof. **Cyriel Pennartz** (UvA) produceert het mensengebrein constant een totaalplaatje van de werkelijkheid, dat we nodig hebben om goed te kunnen functioneren. Dát is ons bewustzijn. Hoe werkt dit? Is onze ervaring van de wereld écht of een soort hallucinatie? I.s.m. Brainwave.

04
APR

Hebben bomen en planten een bewustzijn?

Steeds meer onderzoek wijst erop dat ook bomen en planten zich bewust zijn van hun omgeving. Ze communiceren met elkaar via lucht en bodem, vormen kleine gemeenschappen, en kijken naar elkaar om. In toenemende mate verstoort de mens die communicatie. Hoe kunnen we leren om beter naar ze te luisteren? Met vegetatiekundige dr. **Nils van Rooijen** (WUR).

25
APR

Wat gaat er om in het hoofd van een baby?

De tijd dat we dachten dat baby's slechts een bundel reflexen waren is voorbij. Hersenonderzoek laat zien dat ze meer gedachten en gevoelens hebben dan we lange tijd dachten. Wanneer gaan onbewuste handelingen en voorkeuren over in bewust gedrag? Ontwikkelingspsycholoog prof. **Chantal Kemner** (UU) over het geheugen van een foetus, bewustzijn zonder taal, en babyonderzoek in het lab. I.s.m. Brainwave.

16
MEI

22
APR

🕒 12.00-17.00 UUR

📍 TIVOLIVREDENBURG

Utrechtse Dag van de filosofie

Kun je jezelf echt kennen? Is het tijd om een lottocratie te introduceren? En hoe bepaal je wat van waarde is? Op de Utrechtse Dag van de Filosofie onderzoeken we met filosofen de wereld om ons heen en in onszelf. Doe mee aan filosofische gedachte-experimenten en stel jouw vragen aan de denkers van nu.

Met o.a. politiek filosoof dr. Uğur Aytac (UU) en religiewetenschapper dr. Pooyan Tamimi Arab (UU).

👉 Reserveer **vanaf 1 april** een gratis ticket via sg.uu.nl

🔗 In samenwerking met Departement Filosofie en Religiewetenschap (UU), Descartes Centre (UU) & Faculteitsvereniging Utrechtse Filosofiestudenten (UU)

📷 Foto: Ivar Pel

🕒 20.30-21.30 UUR *Deur open om 20.15*

📍 ACADEMIEGEBOUW / Aula

4 mei-lezing

In verzet

Wanneer komen mensen in verzet? Welke rol spelen sociale netwerken, ideeën en vaardigheden hierin? En waarom zijn sommige verzetsbewegingen principieel geweldloos en andere juist niet? Historicus prof. **Ismee Tames** (UU & NIOD) doet onderzoek naar de ervaringen van mensen in tijden van oorlog en massaal geweld. Aan de hand van voorbeelden uit de Tweede Wereldoorlog en andere perioden, gaat ze in op grote en kleine acties van verzet tegen onderdrukking, uitbuiting en vervolging. Wat kunnen we daarvan leren voor de crises van nu? De avond wordt afgesloten met een optreden van altvioliste **Iteke Wijbenga**.

Met deze lezing koppelt de Universiteit Utrecht de dodenherdenking aan actuele maatschappelijke ontwikkelingen.

04
MEI

Mis niets

Podcast en video

De programma's van Studium Generale zijn altijd live mee te kijken. Heb je iets gemist? Kijk dan online terug via sg.uu.nl/video. Luister je liever? We bieden een deel van onze programma's ook als podcast aan. Ga naar sg.uu.nl/podcast of abonneer je op je favoriete platform.

🎧 Podcast: Why do we procrastinate?

Putting off an important task by doing something totally unimportant: we've all been there. You know it's a bad idea to delay, yet you do it anyway. Why do we engage in behaviour with such obvious negative consequences? Listen to a conversation with philosopher prof. Joel Anderson (UU).

🎧 Podcast: Waarom is het zo moeilijk om uit de schulden te komen?

Door inflatie raken steeds meer Nederlanders in financiële nood. Naar schatting zijn er 1,4 miljoen mensen die hun huur, hypotheek of energierekening niet kunnen betalen. Wat doet dit met mensen? Luister naar een gesprek met jurist prof. Nadja Jungmann (HU/UvA).

📺 Video: Waar komt chronische pijn vandaan?

Zo'n 3 miljoen Nederlanders lijden aan chronische pijn, vooral in de rug en de schouders, maar ook op andere plekken. Zij worden lang niet altijd serieus genomen. Waar komt de pijn vandaan? Bekijk de lezingen van pijnonderzoeker dr. Hanneke Willemsen en anesthesioloog dr. Mienke Rijdsdijk (UMC Utrecht).

Agenda

Januari

31 JAN Science Café: de (on)zin van werken TivoliVredenburg **6**
 DI 20:00 Met o.a. prof. James Kennedy

Februari

6 FEB De Futuristen #1: De toekomst van geld TivoliVredenburg **8**
 MA 20:00 Dr. Coco Kanters

8 FEB Hoe zeker is de wetenschap? Het Bruno Latourcollege Academiegebouw **12**
 WO 20:00 Dr. Arjen Kleinherenbrink

13 FEB Hebben singles de toekomst? TivoliVredenburg **14**
 MA 20:15 Met o.a. dr. Luzia Heu

14 FEB Our food system: everything is connected Academiegebouw **EN 16**
 DI 20:00 Dr Brian Dermody

15 FEB De logica van magie Academiegebouw **12**
 WO 20:00 Dr. Daan Wegener

20 FEB De Duiders #1 TivoliVredenburg **18**
 MA 20:15 Check de site

21 FEB How can crops survive extreme weather? Academiegebouw **EN 16**
 DI 20:00 Prof. Rashmi Sasidharan

22 FEB Hoe dom is kunstmatige intelligentie? Academiegebouw **12**
 WO 20:00 Prof. Jan Broersen

28 FEB Hoe boeren de natuur kunnen redden Academiegebouw **16**
 DI 20:00 Dr. Jerry van Dijk

Maart

1 MRT De wetenschap van intuïtie Academiegebouw **12**
 WO 20:00 Met o.a. prof. Andrea Evers

7 MRT De schaduwkanten van vleesconsumptie Academiegebouw **16**
 DI 20:00 Dr. Pita Verweij

8 MRT Wat bezielt gelovigen? Academiegebouw **12**
 WO 20:00 Dr. Rik Peels

14 MRT Moeten we innovatie in landbouw overlaten aan de markt? Academiegebouw **16**
 DI 20:00 Dr. Koen Beumer

15 MRT Decolonising science with Indigenous Knowledge Academiegebouw **EN 12**
 WO 20:00 With Dr Carolina Sanchez, amongst others

20 MRT De kunst van het samenzijn TivoliVredenburg **14**
 MA 20:00 Met o.a. prof. Catrin Finkenauer

21 MRT What do we need for a just food transition? Academiegebouw **EN 16**
 DI 20:00 With Dr Julia Tschersich

22 MRT De Duiders #2 TivoliVredenburg **18**
 WO 20:15 Check de site

27 MRT Science Café: autisme TivoliVredenburg **6**
 MA 20:00 Met o.a. dr. Dienne Bos

28 MRT Hoe redden we de jeugdzorg? TivoliVredenburg **22**
 DI 20:00 Met o.a. prof. Floortje Scheepers

April

3 APR De Futuristen #2: Wanneer is rijk, rijk genoeg? TivoliVredenburg **8**
 MA 20:00 Prof. Ingrid Robeyns

4 APR Wat is bewustzijn? Academiegebouw **24**
 DI 20:00 Prof. Cyriel Pennartz

17 APR Is de mens wel gemaakt voor monogamie? TivoliVredenburg **14**
 MA 20:00 Met o.a. dr. Linda Duits

18 APR Wie zorgt er voor de mantelzorger? TivoliVredenburg **22**
 DI 20:00 Met o.a. dr. Menal Ahmad

22 APR Utrechtse Dag van de Filosofie TivoliVredenburg **EN/NL 26**
 ZA 12:00 Met o.a. dr. Pooyan Tamimi Arab

25 APR Hebben bomen en planten een bewustzijn? Academiegebouw **24**
 DI 20:00 Dr. Nils van Rooijen

Mei

4 MEI 4 mei-lezing Academiegebouw **28**
 DO 20:30 Prof. Ismee Tames

8 MEI Voorkomen is beter dan genezen TivoliVredenburg **22**
 MA 20:00 Met o.a. dr. Marielle Jambroes

10 MEI De Duiders #3 TivoliVredenburg **18**
 WO 20:15 Check de site

16 MEI Wat gaat er om in het hoofd van een baby? Academiegebouw **24**
 DI 20:00 Prof. Chantal Kemner

24 MEI Science Café: de watercrisis TivoliVredenburg **6**
 WO 20:00 Met o.a. dr. Michelle van Vliet

Publicatiedatum
1 januari 2023

Vormgeving
Frank-Jan van Lunteren
(collageboys.nl)

Drukkerwerk
Canon

Wat gaat er om in het hoofd
van **een baby**?

Wat is de wetenschap achter
intuïtie?

Is de mens wel gemaakt voor
monogamie?

Waarom **werken** we?